

Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä 22.04.2025

Lahden kaupunki, Sivistyslautakunta, 22.04.2025

Katsomusaineen 3. vuosiluokan toisen vuosiviikkotunnin opettaminen oppilaille yhteisenä oppiaineena

965/12.00.01.00/2025

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

palvelupäällikkö Saresma Kirsikka, 044 4826409

Päätös

Esittelijä

opetus- ja kasvatusjohtaja Jämsén Virve

Päätösehdotus

Sivistyslautakunta päättää hyväksyä kolmannen vuosiluokan katsomusaineiden toisen vuosiviikkotunnin opettamisen yhteneväisten tavoitteiden ja sisältöjen osalta kaikille oppilaille yhteisenä oppiaineena. Kolmannella luokalla katsomusainetta opiskellaan Lahdessa kaksi vuosiviikkotuntia. Katsomusaineen opetuksen järjestämisessä toinen oppitunti on jatkossakin erikseen opetettava, omaan uskontoon painottuva tunti ja toinen kaikille yhteinen, oman luokanopettajan opettama tunti.

Perusteluosa

Katsomusaineiden opetuksen nykytila Lahden perusopetuksessa

Opetuksen järjestäjä on velvollinen järjestämään sen uskonnonvapauslaissa (453/2003) tarkoitetun uskonnollisen yhdyskunnan mukaista uskonnon opetusta, johon oppilaiden enemmistö kuuluu. Tähän opetukseen voivat osallistua huoltajan

pyynnöstä myös muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvat tai niihin kuulumattomat oppilaat riippumatta siitä, onko elämäkatsomustiedon tai uskonnon eri oppimäärien opetusta tarjolla. Uskonnollisia yhdyskuntia ovat evankelis-luterilainen kirkko, ortodoksinen kirkkokunta sekä Suomessa rekisteröidyt uskonnolliset yhdyskunnat sekä eräät uskonnolliset yhdistykset, jotka on rinnastettu uskonnollisiin yhdyskuntiin.

Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus jäljempänä kuvatulla tavalla opettaa myös muuta uskontoa tai elämäkatsomustietoa, jos niiden opetukseen osallistuvia oppilaita on yhteensä vähintään kolme opetuksen järjestäjän kouluissa. Käytännössä opetuksen järjestäjän oppilaiden enemmistö kuuluu pääsääntöisesti evankelis-luterilaiseen kirkkoon, jolloin kolmen oppilaan sääntöä sovelletaan uskonnonopetuksen osalta ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluviin ja elämäkatsomustiedon osalta uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomiin oppilaisiin. Tämän mukaan vähintään kolmelle ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluvalla oppilaalla, jotka eivät osallistu enemmistön uskonnon opetukseen, järjestetään ortodoksisen uskonnon opetusta, ja kolmelle uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomalle oppilaalle, jotka eivät osallistu enemmistön uskonnon opetukseen, opetetaan elämäkatsomustietoa. Muuhun uskonnonvapauslaissa tarkoitettuun uskonnolliseen yhdyskuntaan kuin evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluville oppilaille, jotka eivät osallistu enemmistön uskonnon opetukseen, järjestetään heidän oman uskontonsa opetusta, jos heidän huoltajansa sitä pyytävät ja mainittu kolmen oppilaan vähimmäismäärä täyttyy. Näin ollen Lahden perusopetuksessa opetetaan seuraavia katsomusaineita: evankelis-luterilainen ja ortodoksinen uskonto, islamin uskonto sekä elämäkatsomustieto.

Opetussuunnitelman perusteiden määrittämänä katsomusaineen oppimäärää opetetaan 1 tunti viikossa vuosiluokilla 1- 9, paitsi yhdellä vuosiluokalla paikallisesti päätettävänä 2 vuosiviikkotuntia (yhteensä 10 vvt perusopetuksen aikana).

Lahdessa kaksi vuosiviikkotuntia on kohdennettu kolmasluokkalaisten oppimäärään. Pienten lasten erottelu eri ryhmiin katsomusaineiden molemmilla oppitunneilla ei edistä yhteisen ymmärryksen luomista tilanteessa, jossa erillisten katsomusaineiden tunneilla käsitellään kaikille yhteisiä ihmisenä kasvamisen peruskysymyksiä, hyvän elämän edellytyksiä tai kaikkien lasten ryhmään kuulumisen tarpeita. Kolmannen luokan katsomusaineissa (evankelis-luterilainen, ortodoksinen ja islamin uskonto sekä elämänkatsomustieto) on kaikissa omat erilliset oppiainekohtaiset ja vuosiluokkakokonaisuuksittain muodostetut tavoitteet ja sisällöt, mutta niissä esiintyy myös jonkin verran samoja sisältöjä; näitä ovat esimerkiksi lapsen oikeuksiin tutustuminen, hyvän elämän tarkastelu, kaverisuhteiden ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu. Jäljempänä esitellään yhteiset tavoitteet ja sisällöt tarkemmin.

Rehtoreista koostuvassa pedagogiikka- ja arviointiryhmässä on käyty kuluvin vuoden aikana palvelupäällikkö Kirsikka Saresman johdolla keskustelua nykyisen katsomusaineiden opettamisen tilanteesta ja käytännöistä kouluissa. Jossakin ryhmässä kolmasluokkalainen saattaa olla koulunsa ainoa ortodoksioppilas, ja on toisen oppitunnin ajan ollut perheen suostumuksesta oman luokkansa mukana opiskelemaan niillä tunneilla, joissa on ollut yhtenevät oppisisällöt. Toisaalta monen luokka-asteen oppilaista koostuvan katsomusaineen tunnilla (usein islam ja ortodoksiopetus) omaan ryhmään kuulumisen tunne tai erilaisuuden hyväksyminen ja erilaisten näkökulmien huomioon ottamisen kyky eivät aina vahvistu.

Erilaisten katsomusaineiden määrän lisääntyminen, opetuksen järjestäminen ja eri oppilasryhmien segregoituminen, ovat puhuttaneet myös valtakunnallisesti. Opetushallituksen asettama katsomusaineiden uudistamista koskeva kehittämisryhmä (2022- 2024) tuotti asettamispäätöksensä mukaisesti ehdotuksia katsomusaineiden opetuksen uudistamisesta perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Kehittämisryhmän loppuraportissa kuvataan nykytilannetta ja

tarkastellaan erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja keskeisiin ongelmiin, joita katsomusaineiden opetuksen järjestämisessä on havaittu.

Kehittämisyhmän tehtävänä oli linjata lyhyen ja pitkän aikavälin kehittämistoimenpiteitä sekä tehdä toteuttamisesitykset seuraavaa hallitusohjelmaa varten. Kehittämisyhmän tekemät esitykset ovat ehdotuksia, joiden pohjalta katsomusaineiden opetusta voidaan lähteä uudistamaan. Nykyiset Opetushallituksen antamat opetussuunnitelmien perusteet, jotka on laadittu erikseen uskonnon oppimääriin ja elämäkatsomustietoon, perustuvat voimassa olevaan lainsäädäntöön. Mikäli yhteen yhteiseen oppiaineeseen päädyttäisiin, yhteisen oppiaineen tulisi olla monitieteinen. Katsomusaineiden kehittämisryhmä pitää tärkeänä, että sen keskiössä olisivat etenkin laaja katsomuksiin liittyvä yleissivistys, eettinen ja ihmisoikeuksiin liittyvä osaaminen, kriittisen ajattelun taidot, dialogi- ja tunnetaidot sekä yksilön kasvua ja elämäkatsomuksen rakentumista tukeva osaaminen. Lainsäädännön näkökulmasta arvioitavaksi kuitenkin jää, missä määrin opetuksen tavoitteita ja sisältöjä voidaan opetussuunnitelmien perusteita laadittaessa yhdistää siten, että oikeus saada oman uskonnon tai elämäkatsomustiedon opetusta edelleen säilyy. Katsomusaineiden kehittämisryhmä ehdottaakin opetuskokeilua osittain integroidusta katsomusaineiden opetuksesta perusopetuksessa. Opetuskokeilussa mahdollinen yhteinen sisältö katsomusaineille voisi olla etiikka. Jo nykyisellään opetus voidaan järjestää osin yhteisenä: Eri aineiden opetusta voidaan säädösten estämättä antaa samalla tunnilla, mikäli opettaja on näihin kaikkiin aineisiin pätevä ja jokaisen oppilaan kohdalla noudatetaan hänelle kuuluvan aineen opetussuunnitelmaa tavoitteiden, sisältöjen ja arvioinnin osalta (Elämäkatsomustiedon opetus käytännössä, Opetushallitus).

Tämän kehittämisryhmän ehdotusten rohkaisemana, ja toisaalta pitkän ajan kuluessa tapahtuvien valtakunnallisten muutosten odottelun sijaan rehtoreiden tahtotila oli selvittää, löytyykö toisen, yhteisenä kaikille lapsille opetettavaan

kolmannen vuosiluokan tuntiin riittävästi yhteistä pohjaa ja perustetta. Toinen, oman uskontokunnan sisältöihin eriytyvä oppitunti turvaisi sen, että oppilas saa kattavasti oman katsomusaineensa sisältöjen mukaista opetusta.

Katsomusaineen kolmannen vuosiluokan tavoitteita ja sisältöjä tarkastelemaan asetettiin Lahden perusopetuksessa työryhmä (1.2.2025–31.5.2025). Työryhmän tehtävänä oli selvittää, onko katsomusaineen toinen tunti mahdollista opettaa kaikille luokan oppilaille yhteisenä sisältönä ja jos on, mitkä tavoitteet ja sisällöt yhteiselle katsomusaineen oppitunnille opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti voidaan asettaa.

Työryhmään nimettiin seuraavat henkilöt: rehtori Jukka Hautaniemi (pj), opetuksen suunnittelija Petra Larvus, kehittämiskoordinaattori Minna Ahonen, luokanopettaja Tytti Heikkinen, ortodoksiuskonnon aineenopettaja Heini Lahtinen, islam-katsomusaineen aineenopettaja Ali Mohsin sekä uskonnon aineenopettaja Mari Ruusuvuori (evankelis-luterilainen uskonto sekä elämänskatsomus). Työryhmä totesi, että sekä uskontojen että elämänskatsomustiedon oppiaineiden tehtävässä on opetussuunnitelmaan määritelty teemoja, joiden pohjalle yhteinen tunnin tuntikokonaisuus sisältöineen voidaan rakentaa.

Kaikissa uskonnoissa UE, UI, UO (vuosiluokilla 3–6) oppiaineen tehtävänä on ohjata

- käsittelemään lasten oikeuksia ja yksilön vastuuta omista teoista
- harjoittelemaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja,
- tukemaan oppilaita muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiään,
- rohkaisemaan oppilaita ystävyyteen, myönteisen luokka- ja kouluyhteisön rakentamiseen sekä toimimaan syrjintää vastaan.

Elämänskatsomustiedossa (vuosiluokilla 3–6) oppiaineen tehtävänä on

- rohkaista ja tukea oppilaiden pyrkimystä rakentaa identiteettiään ja elämäkatsomustaan,
- tukea oppilaiden eettisen ajattelun taitojen ja kulttuurisen osaamisen kehittymistä sekä kykyä ilmaista omia näkemyksiään ja niiden perusteita,
- kehittää oppilaiden valmiuksia kasvaa itsenäiseksi, suvaitseväiseksi, vastuulliseksi ja arvostelukykyiseksi yhteisönsä jäseneksi.

Yhteisen katsomusaineen yhteiset teemat muodostuvat seuraavista kokonaisuuksista:

1. Tunne- ja vuorovaikutustaidot, yhteisön jäsenenä toimiminen sekä eettiset taidot ja dialogitaidot

Sisällöt: ryhmäytyminen ja draamatyöskentely, Kiva-koulutunnit (kiusaamisen vastaisen tiedon ja ymmärryksen kehittäminen) kiertotalous, yksilön valinnat ja globaali vastuu

Oppimateriaalina mm. KiVa- ja Mieli ry:n tunnekasvatusmateriaali, Lahden perusopetuksen oma draamakasvatuksen materiaali, JunnuYliopiston 3.luokan materiaalit soveltuvien osin

Tavoitteet ja sisältöalueet: uskonnon oppimäärät (UE, UI, UO): T₉, T₁₁, S₃, Elämäkatsomustieto (ET): T₁, S₃, S₄

Pohditaan käsitettä hyvä elämä ja sitä, mitä taitoja tarvitaan yhdessä elämiseen. Harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja monin eri harjoittein. Pohditaan oppilaan elämästä nousevia eettisiä kysymyksiä, vahvistetaan oppilaan itsetuntoa ja myötäelämisen taitoa. Vahvistetaan positiivista luontosuhdetta ja harjoitellaan omien vastuullisten valintojen tekemistä.

2. Lapsen oikeudet

Sisällöt: Unicefin lasten oikeudet ja perusopetuslakiin kirjatut oppilaan oikeudet

Oppimateriaalina esim. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen oppimateriaalit

Tavoitteet ja sisältöalueet: uskonnon oppimäärät (UE, UI UO): T₉, S₂,
Elämäkatsomustieto (ET): T₉, S₃,

Oppilas ymmärtää käsitteen ihmisoikeudet sekä tietää, mikä on YK:n ihmisoikeuksien julistus ja millaisia oikeuksia lapsilla on.

3. Uskontoa, kulttuuria ja katsomuksia koskeva tieto

Sisällöt: mahdollisuus tarkastella esimerkiksi kirkkoarkkitehtuuria ja siihen liittyvää symboliikkaa sekä kalenterivuoden juhlapyyhiä ja niihin liittyviä erilaisia kulttuurisia tapoja

Tiedonhankintataidot, medialukutaidot

Tavoitteet ja sisältöalueet: uskonnon oppimäärät (UE, UI, UO): T₅, T₂, T₆,
S₁, S₂ Elämäkatsomustieto (ET): T₆, S₂, S₄

Tutkitaan erilaisia elämäntapoja; juhlia ja erilaisia tapoja. Opitaan arvostaen suhtautumaan niihin sekä omassa että eri uskontojen kulttuureissa.

Uskontojen oppimäärät, jotka käsitellään katsomusaineen (UE, UO, UI) omalla oppitunnilla 3.–6.-vuosiluokilla:

Oppilas perehtyy oman opiskeltavan uskonnon pyhiin kirjoihin ja kertomuksiin sekä sen keskeisiin oppeihin. Oppilas tutustuu opiskeltavan uskonnon rituaaleihin ja tapoihin sekä pyhiin paikkoihin ja rakennuksiin. Oppilas perehtyy Suomen ja Euroopan uskonnollisiin ja katsomuksellisiin juuriin ja nykytilaan. Oppilas tutustuu ikäkautensa mukaisesti juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin sekä niiden vaikutukseen ja historiaan Euroopassa. (Kolmannelle luokalle kohdennetut tavoitteet Lahdessa: T1, T2, T5, T6, T9, T11).

Elämäkatsomustiedon oppimäärät, jotka käsitellään omalla oppitunnilla (3-6 luokat):

Keskeistä ET-opetuksessa on alkuluokilta lähtien ohjata oppilasta tutkimaan ja jäsentämään käsitystään maailmasta, suhdettaan itseensä, toisiin ihmisiin, luontoon ja ympäristöön sekä yhteiskuntaan. Tavoitteena on, että oppilas rakentaa omaa suhdettaan maailmaan ja itseensä, ei valmiitten katsomusten tai kulttuuristen mallien tarjoaminen tai valitseminen. Valtaosa opetusajasta tulee varata oppilaitten itsensä kokemien ongelmien ja kysymysten tutkimiseen, heitä kiinnostavien asioiden pohtimiseen. Opetussuunnitelman sisällöt tulee sovittaa oppilaitten esiin nostamiin teemoihin.

Oppiaineen arviointi

Katsomusaineen arvioinnissa noudatetaan yleisiä arvioinnin tavoiteperusteisuuden periaatteita. Oppiaineen sisältöjen mukaisesti arvioinnissa hyödynnetään keskustelevia ja yhteistyötaitoja edellyttäviä tapoja. Mikäli oppilaan toisen tunnin opettaa joku muu kuin luokanopettaja, todistusarviointi tehdään yhdessä.

Opettajan kelpoisuus opettaa yhteistä katsomusainetta

Opettajalla tulee olla kelpoisuus erikseen jokaisen opettamansa oppiaineen tai uskonnon oppimäärän opettamiseen riippumatta siitä, toteutetaanko opetusta erikseen tai yhdessä (vrt. Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998 sekä EOAK/3469/2016). Luokanopettaja on kelpoinen opettamaan vuosiluokilla 1-6 kaikkia niitä oppiaineita, joiden didaktiikkaan ja sisältöihin hän on saanut koulutuksen. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, luokkayhteisön ohjaaminen yhdessä toimimiseen, oppilaiden eettisen ajattelun vahvistaminen, dialogissa kehittyminen sekä lapsen oikeuksien tutkiminen ja niiden merkityksen havaitsemiseen ohjaaminen lapsen arjessa on luokanopettajan tehtäväkuvaan olennaisesti kuuluva kasvatuksellinen kokonaisuus.

Kolmannella luokalla katsomusainetta opiskellaan Lahdessa kaksi vuosiviikkotuntia. Katsomusaineen opetuksen järjestämisessä toinen oppitunti olisi jatkossakin omaan uskontoon painottuva ja toinen kaikille yhteinen oman luokanopettajan opettama tunti. Luokanopettajan on mahdollista hyödyntää tuntia koko ryhmän yhteenkuuluvuutta lisäävillä sisällöillä, jotka kuuluvat yhtäläillä uskontojen kuin elämänkatsomustiedon oppisisältöihin.

Yhteisen tunnin tavoitteena on luoda opettajille edellytyksiä oppilaiden yhdenvertaisuuden edistämiseen, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin vahvistamiseen sekä segregaaation ehkäisyyn. Yhteisenä opetettavan aineen tunneilla kolmasluokkalaisen oppilaan tunne- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät, oppilas oppii ymmärtämään ja kunnioittamaan erilaisia näkemyksiä sekä kokee kuuluvansa yhdenvertaisena oppijana luokkatovereidensa joukkoon.

Toimenpide tukisi kaupungin strategiassa määriteltyä tavoitetta lasten ja nuorten terveellisten elintapojen, turvallisuuden ja osallisuuden kokemusten sekä koetun hyvinvoinnin paranemiseksi. Kolmasluokkalaisille yhteisesti opetettava toisen katsomusaineen tunti edistäisi osaltaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kokemista sekä paikalliseen opetussuunnitelmaan kirjattua tavoitetta siitä, että Lahdessa

Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä 22.04.2025

tunne- ja vuorovaikutustaitoja harjoitellaan ja vahvistetaan systemaattisesti, yhdessä.

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus

Toimenpiteet

Tiedoksi perusopetus/ Piira Heli